

Levélkeringő 4.

Oslo, Frankfurt, Smula

*„Azért vagyunk a világon, hogy valahol
otthon legyünk benne”*

(Tamási Áron)

Nyíregyháza. Születtem otthon, biztos kezekben. Családi jó barát volt a bába. Dédi szolgáltatta a szülésnél nélkülözhetetlen kellékeket. Vizet forralt, tüzes, szenes vasalóval fertőtlenítette a vászontörölközőket. Pólya, pelenka hetek óta várakozott a sifon polcán. Hajnalban megfőzte a vasárnapi ebédet. Apám a húsleves és a rántott hús mellé megkapott engem is. Tizennyolc évet éltem az igaztalanul porfészeknek csúfolt alföldi mezővárosban. Ovi, általános, gimni. Kívülállónak, első hallásra sima ügy. Nem vennék rá mérget.

Anyai nagyapám pulai matrózként Horthy flottáján szolgált. Véletlen, hogy nem éppen az elsüllyesztett Szent István hadihajón, s úgy hozta a sorsa, hogy a kommunisták szította pulai matrózlázadásból szolgálaton kívülként kimaradt.

Apai nagyapám még messzebb merészkedett, Amerikába „tántorgott”, s némi megtakarított pénzzel s családjá egy részével vissza is tért.

A szocializmus oldalvizén, ámbár az ideológiáktól tartózkodó családi burokban formálódtam, mint púpos gyerek a prés alatt. A sulis előtti évben, elvtársi rendeletre – szocializálódni, felzárkózni – kötelező volt a kisdédóvó, új nevén az óvoda. „[...]célja az óvodáskorú gyermekeknek a szocialista pedagógia célkitűzései szerint történő nevelése, gondozása és az általános iskolai tanulmányok előkészítése. [...] rendszeresen foglalkoztak az óvónők át- és továbbképzésével, amelyeken a szakmai ismeretek nyújtásán túl céltudatos ideológiai nevelés is folyt.” (Pukánszky Béla – Németh András, *Neveléstörténet*, NTK, 1996). Otthon is nehezen bírtam a kötöttséget, hát még e csemetekertben. Az első nap derekán hazaszöktem. Makarenkói szigorral visszavittek. De amint az uzsonnám más szájához közelített, besegítettem. Leszereltek. Lehet, ezt másképpen nevezték akkor és ott, de tény, hogy némi összeköttetés közbeiktatásával sulikezdésig „tartalékos” óvódás lehettem. Alig voltunk túl az abc első betűin, kivették a mandulámat. Fagyival, krémmel kényeztettek otthon. Majd jött az október 23-i szünet. Az olvasókönyvemből kitépett Rákosi-kép miatt megrémült anyám pofonjait a sarokban térdepelve emésztettem, míg ki nem derült, hogy rendeletre, hivatalos személyek téptek bele minden gyerek könyvébe...

Lassan teltek a gyomorszorító, megfelelésre kiélezett évek. „Lám csak, azért voltak nekünk élményeink” – kérdelem inkább, mint állítom, idézve Cseh-Bereményi híres sorát. Zongora mellett, hokedlin állva énekeltem Kacsóh Édes Iluskáját. Nővérem, „Kislány a zongoránál, fehérebb az orgonánál”, legszívesebben elsüllyedt volna. Ünnepeyes esteken, nálunk ritka alkalom, vendégekkel kártyáztak a szüleim. Kibiceltem, leszedtem az üres poharakat, a konyhába

menet egy-egy csepp csurrant nekem is. Anya nem volt játékos alkat, de jól viselte, ha a társaságban évdtek, élcelődtek. Apa huncutul somolygott, nem törődött az aprópénzzel, nyerni szeretett. Dédi ölbe tett kézzel ült a sámlin. A konyhaasztalon ételmaradék, a vándlingban gyűltek a mosatlan edények. Utolsónak feküdt le és kelt elsőnek a házban.

Évszakoktól függetlenül rúgtam a fűzős, cikkelyes bőrfocit. Kevés gyerek jutott ilyesmire akkor. Egykapuztam. Nem barátkoztam, nem jöhettek hozzánk, nem mehettem gyerekzsúrba. Ilyenek voltunk. Meg lehetett szokni, és kis füllentésekkel egyensúlyozni. Sztahanovista kisdobos és úttörő voltam. Ezer százalékra srófoltam a foglalkozások számát, hol a templomkertben fociztunk, hol a homokbánya meredek lejtőin csúszkáltunk, hol tojásra vadásztunk az erdőben. Az őrsi napló kalandregénnyé duzzadt. Áruklodók, szülői pofonok, térdeplés; rafináltabb, kifinomultabb füllentésekre fanyalodtam. Szüleim váltak, figyelmük rólam kissé másra terelődött.

Gimi, példakép tanárok, verselés, tanulmányi versenyek. Na és a sport hozta a sikereket. Lányok? Ezt a műfajt nem nekem találták ki. Kívánságlista volt, akció-folyamatábra szintúgy. A, B és C tervek, de mindhiába. Élhetetlen, alacsony, szösze, kék szemű, pattanásos pukkancs – dumám semmi, csak élénk fantázia. Senki nem láthatott a homlokom mögé. Érett, de még nem az egyetemre. A GELKA-nál lettem háztartásigépszerező-tanonc egy klasszra sikeredett évre.

Esküvel fogadtam, hadititok, nem sokat mesélhetek róla. A tizenegy hónap a katonaságnál végképp leszoktatott a szorgalomról. A sport röpitett a fellegekbe. Kapusból kettő kell, de én – sorstársaim '68-ban rútol lerohanták a cseheket – egyedül maradtam, érdememen felül dédelgettek. Hol edzésen, hol meccsen, hol szabin, hol fogdában voltam, nem maradt időm a honvédelemre... Cigizésből, lógásból, füllentésből doktori diplomát szereztem...

Budapesten végeztem az egyetemmel. Szüleim álmvilágába ez illett bele. Az élet felém hullajtott morzsáit gyűjtögetve, pazarlón szórtam szét minden szepem és jóm. Jutott, s kevés maradt is.

A szerelmes lakatok a 2000-es években tűnnek fel Európában. Megjelenésük oka helytől függően változik. Lógnak a római Milvio-hídon, a szerb Vrnjačka Banja város egyik hídján (magyarul: A szerelem hídjá), Rigában és Moszkvában is. Firenzében a Ponte Vecchino közepén álló Benvenuto Cellini-szobor kerítésére aggatták a szerelmes turisták, a kulcsát pedig az Arno folyóba dobták. Magyarországon állítólag már 1971-ben, Pécs belvárosában megjelentek. Sikeres érettségijüket követően egy középiskola diákjai kulcsolták iskolai szekrényük lakatját a kanonoki ház kovácsoltvas kerítésére.

Ezt a mániát két évvel valószínűleg meg is előztem. Egy véletlen ötlet folytán – de talán nem is véletlen, hisz műszaki pályára készültünk –, az egyetemi évkezdés napjának kora délutánján vásárolt, ruhásszekrényre szánt lakatot

nem akartuk hajnalig tartó városfelfedező kocsmakirándulásunkra cipelni, s a Krisztina téri villamosmegálló védőláncára kulcsoltuk. Kis belemagyarázással, így utólag, az is lehetett volna szerelmes lakat. A szemközti emeletes házban lakott ugyanis a színművészetis Venczel Vera. Akkor még tudatlan és ideológiailag alulképzett voltam, s nem törődtem azzal, hogy a gimnáziumi önképzőben Heller Ágnes pallérozta Vicuskát. Igen, ez a szörnyeteggé vált há! Aki, kis vigasz, Makay Margit magántanítványa volt, ugyanúgy, mint a csodálatos szépségű Jurancsik Irén is, akit Makay nevezett el a saját anyja nemesi előnévről „Pelsőczy”-nek (*Jómadár, Tengerparti randevú, Anyámasszony katonája*).

Vera, Veruska, de sok álmatlan éjt hozott ifjú fejemre! Gyűjtöttem az újságkivágásokat róla, csínyekre is készen miatta. A Pesti Színház előcsarnokából, üveg alól csentem el portréját. Majd kilesvén, hogy a vígszínházi előadások után a közeli Berlin étteremben vezették le a színházi feszültséget, egy utcai fülkéből kérttem telefonhoz a pincérrel. Haragos volt a hangja, gyávának nevezett, mert nem szemtől szembe merészkedtem... Legközelebb, egy bemutatója után, virággal vártam. Hosszú, loboncos hajam, rőt kaporszakállam némileg megriasztotta. Nem szegte kedvem, továbbra is megnéztem minden filmet és színdarabot vele, a *Holdbéli csónakost* vagy ötször. Disszidálásunk előtt, feleségemmel a jobbomon felkerestük egy előadása szünetében. A róla őrzött emlékeimet nagy paksamétában testáltam át rá. S ezzel legényes életem végére egy paca nagyságú pont került.

Oslo. Mint a régi mesteremberek, vágytunk menni, tapasztalni vasfüggönyön, óperencián is túlra, a szabadba. Quod licet iovi, non licet bovi. Disszidálásunk csöppet sem volt fáklyásmenet, diadalút. Munka, tanulás, mindenből duplán. Amúgy takaréklángon, szerényen. Furcsa idegenként, elismerve, szeretve, de az első bakira a begyűjtött jutalompontok törölve.

Azért vagyunk e világban, hogy legyünk benne valahol? Csak azért? Vagyunk, hogy legyünk? Itthon? Otthon? Ennyi?

És az extrák? A vérvesztés, a csonkulás, a megalkuvás, ez mind semmi?

Azért lennénk a világon, hogy megmutassuk? Csakazértis?

Kovács katáng Ferenc
Oslo, 2018. július

Hol vagyok otthon?

*„Mert minél távolabb vagyunk az otthonunktól,
annál többet gondolunk rá.”*

Louis de Saint-Marché

Egyszer választás elé állított a német bürokrácia, le kellett volna mondanom az állampolgárságomról, hogy megkapjam a németet. Lemondani az *odahazáról*, elporladt őseimről? Azokról a magyarokról, *akik csontjaikból raktak védőfalat, vérük sarából vályog-sáncokat* (Jékely) – ezzel védve Európát is? Hunyadiról, Rákócziról? Tagadtam volna meg csonkolt hazámat? Feladtam volna itthon sokszor megtagadott, határon túli, őshazájában államilag idegennek nevezett több millió testvéremet? Tehetséges, szellemi lövészárokban fürdő, szeretett itthoni hatökreimet? Cserében lehettem volna német választópolgár azok között, akik azt sem tudják, hogy délben miért harangoznak? Lehetetlent kértek tőlem. A hivatal packázása ellenére, kitartó makacsságom és az EU-tagság végül kitért előttem a kaput: feltétel nélkül a tehetséges, szorgalmas és törvénytisztelő németseg tagja lehettem. Danke schön.

De még így sem leltem otthonra második hazámban; hiányát enyhítette a nyugalom, a kiszámíthatóság, a becsületesen elvégzett munka anyagi és erkölcsi megbecsülése. Ennek ellenére német földön is sikerült megőriznünk a családi tűzhely melegét, az otthoni közösségek mintájára széttartó honfitársaink között igaz barátokra is lertünk, de a 30 év alatt sosem éreztük, hogy *otthon* vagyunk. Udvariasan távolságtartó vendéglátóink hol finoman és kedvesen, hol durván, illetve fegyelmezően, időről időre eszünkbe juttatták hovatarozásunkat. Furcsa módon éppen ezek a fájdalmas hátbatámadások segítettek át a holtponatokon.

Magukhoz öleltek gyerekkori emlékeim: a kaposvári otthon melegsége, az enyingi játszótársak, későbbi iskolatársak. Szigorú édesanyám féltő pillantása, a vasárnapi református énekek szelíd tekintetű édesapámmal. Pécsi nagyszüleim gyengéd szeretete, a fehérvári középiskola. Majd az egyetemi évek, a boldog házasság, és életem legszebb ajándéka, egy csodálatos fiú.

Harminc éve élek külföldön. Komoly felelősség terhel abban, hogy magammal vittem a családomat. Azt gondoltam, alapvető változás történik életünkben. – Igen, megszabadultunk az államvezérelt hazugságoktól, a sanda szorongásoktól, és legkreatívabb, dolgozó éveinkben nem szenvedtünk hiányt, nem kellett garaszkodnunk. Magyarok maradhattunk itt is. Mégis csalódnom kellett. Ha magunkban nem is, a nagyra tartott és tisztelt német demokráciában, szellemiségben bizony megingott a bizodalunk.

A jakobinus, bolsevik és náci önkényuralmat könyvből ismerő nyugati '68-as nemzedék, tanárok, újságírók, politikusok tevékenysége folytán alig észrevehetően elhintették Németországban a hitetlenség, az öngyűlölet és a véget nem érő bűntudat magvait. Habár megalkották az európai országok szövetségét, annak alkotmányából kihagyták a keresztény alapokat, eltűnőben van az egészséges nemzeti önazonosság, folyamatban van a nemi identitás kiherélése, és megindult az európai őslakosság idegen kultúrájú és vallású,

megélhetési bevándorlókkal történő szervezett lecserélése. Mintha a régi és új gyarmatosító országok bűneiért az utódoknak kellene vezekelni, hetedízigen. Csak ezt már nem Isten akarja. Akik ezt szervezik, azoknak a kilétét homály fedí. Aki pedig meg akarná nevezni őket, arra rásütik, hogy összeesküvés-elmeleteket fabrikál, sőt üldözési mániája van.

Az európai közös kultúra hármass alappillérekből a keresztény etika alig pis-lákol, a görög filozófia keveseké, a római jog talán még tartja magát.

Újra egy kifinomult hazugságban élünk. Azok a személyek és országok, akiknek az internacionalista fősodortól eltérő a politikai véleményük, naponta megkaphatják a homofób, kirekesztő, populistá, nacionalista, szélsőjobboldali vagy antiszemita jelzót, vagyis a karaktergyilkos, a többségből kizáró és kiátkozó bélyeget. Aki csöndben van, az eléldegélhet az istentelen, viszonylagos jólétében, és elveszítve veszélyérzetét, hagyja, hogy a vágóhídra tereljék. Gyermekai és unokái – ha egyáltalán lesznek – nem fogják emlékét áldani.

Cserna Csaba
Frankfurt, 2018

Olyan világban szeretnék élni én, ahol mindenki, mindig, mindenütt otthon érezheti magát

Családfám szívós gyökerei
a Föld őskorába nyúlnak vissza
kétségtelen
Ha nem így volna
nem csellengenék itt
köztetek
Eredetünk közös
Akarva
nem akarva
egyttől egyig mind rokonaim vagytok
bár képünk különböző

Elszaporodtunk
szétszóródtunk
s az idők során
egyre távolabb kerültünk egymástól
Van kinek jól megy dolga
pedig lazsal
van akinek pocsékul
pedig iparkodik

A szerencsés
 ki orrát fennen hordja
 arányérzékét könnyen elveszíti
 becsapja önmagát
 A kevély
 ki fölényét fitogtatva
 a gyengén tipor
 ráfizet

Hogyan kellene viselkednünk?
 A krisztusi eszme például erős túlzás
 mindenkit szeretni nem lehet
 hogy erre képesek nem vagyunk
 azt számtalanszor megmutattuk
 Kezdetnek épp elég
 ha nem gyűlöljük egymást

Vagyok svéd
 vagyok magyar
 székely s román
 német s orosz némi japán és kínai beütéssel
 valamint arab és zsidó egy személyben
 Folytathatnám a felsorolást
 de nem akarom a papírt pocskékolni
 Ha bírnék minden egyes nyelvet
 szóba elegyedhetnék magammal
 kihüvelyezném
 mit akar egyikem s másikom
 rájönnék hogy hol szorít a cipő
 majd eltűnődnék azon
 miként tudnám civakodó feleim rávenni
 szűnjenek meg hergelni egymást
 s hagyjanak fel az öldökléssel
 amíg nem késő

Ha emberré válnunk nem sikerül
 és folytatjuk amint azt eddig tettük
 látványos sikerek s kínos kudarcok közepette
 tönkresilányítjuk szép bolygónk
 otthonunk
 Sírba taszítjuk fajunk

Volt ami volt
 A múlton rágódni igen
 de változtatni már nem lehet
 Itt az idő
 most vagy soha
 Egymásért? Egymás ellen?
 Rajta!
 Válasszatok!
 Velünk vagy nélkülünk kereng Földünk a Nap körül –
 most ez a kérdés
 Ha nem akarunk elpusztulni
 Én Te Ó
 fogjunk hamarjában kezét
 s legyünk MI-vé
 Az idő sürget
 Siessünk!
 A sorsdöntő pillanat közeleg
 röptében ragadjuk meg!
 El ne suhanjon észrevétlen fejünk fölött a semmibe

Nagyobb léptékben kellene gondolkodnunk
 hogy a sokak által annyira utált szót vegyem számra
 globálisan
 vagy ha így inkább elfogadható
 univerzálisan
 Hogy erre képesek leszünk-e valaha is
 és hogyan lehetne egy ekkora fordulatot véghez vinni
 még mielőtt a gyertya körmünkre ég
 – mert a dolog már a kezdet kezdetétől ezer nehézségbe ütközik –
 ki tudja?

A Magyar Nemzet 2017 november 14-i száma
 érdekes beszámolót közöl Sobieski Tamás tollából
 egy dél-indiai településről
 melynek hivatalos neve Auroville Universal City
 Megálmodói olyan lakosokat akartak odacsábítani
 akik elfogadták a tizenkét erényt
 vagyis
 az egyenlőséget
 a nagylelkűséget
 a megértést
 az őszinteséget
 a hálát
 az állhatatosságot
 az alázatosságot

az igyekezetet
 a bátorságot
 a jóságot
 a békét
 és a haladást
 Az ötvenezer főre tervezett városban
 ma cirka hatezren laknak
 Harminchat országból jöttek a lakosok
 fele részük indiai –
 csak ők (mintegy kétezer-hétszázan) bírnak szavazati joggal
 A külföldről érkezettek között akad néhány honfitársunk is
 A városban
 mely fennállásának ötvenedik évfordulóját ünnepli
 nincs pénz
 nincs vallás
 és minden szolgáltatás ingyenes
 Határokat a város körül nem húztak
 A szomszédos települések bűnözői kihasználják a kínálózó lehetőséget
 megtámadják a nőket
 a turistákat kifosztják
 Az utópia megvalósítása nem megy zökkenő nélkül s ez érthető
 A külvilág a szokásostól eltérő felfogást és életmódot nem érti
 s nehezen tudja elfogadni
 Lehet
 hogy az elképzelés eleve naiv
 hogy a kitűzött cél elérhetetlen
 hogy a kísérlet megbukik
 de a résztvevők becsületére legyen mondva:
 nem ülnek ölbe tett kézzel
 passzívan bámulva a körös-körül halmozódó csődtömeget
 Állást foglaltak
 és amennyire erejükből telik
 próbálnak jó példával elől járni
 és a szükséges változás érdekében
 tesznek valamit

Időszámításunk után kétezertizennyolc nyarán
 kitágult szemmel bámuljuk jól fizetett
 sőt többszörösen túlfizetett gladiátorok ádáz harcát
 Rúgják a bőrt
 (már nem is bőr
 valami rafinált műanyag)
 Rugdalják felbuktatják ütik egymást
 ölelgetik is nem éppen szeretetből
 húzzák-tépik egymás ingét s gatyáját

Semmibe veszik a szabályokat
mert a mérkőzést mindenáron meg kell nyerni
Ha győznek:
félistenek
nemzetük imádott hősei
s becsük határtalan
Ha nem:
megvetett férgek
árulók
s piaci értékük majdnem nulla
Hatalmas üzleti vállalkozás cégei
Nem holmi csekélységről
százmilliárdokról van itt szó
és nem forintban
dollárban számolva
A bamba tömeg leteszi a garast
tombol sír ujjong lelkesedik
Nem veszi észre hogy átverik
Sötét sarokban meghúzódva
titkolva szégyenét
pedig nem neki kellene szégyenkeznie
kétségbeesetten könnyezik a homo ludens
A játék hova lett?

Álmom:
világbajnokság
ahol mindenki győz
Legyőzi önmagát
Ülni
perceken át
barnákkal
fehérekkel
sárgákkal
feketékkel
hatalmas stadionban
mozdulatlan
tüntető békés csendben
együtt nézve az üres pályát
Érezni ezrek közelségét
aztán felállni
s hazamenni

Gaál Zoltán
Smula (Svédország), 2018